

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte torsdag den 5 juli 1945 kl. 13.30.

Møtet ble ledet av komiteens formann, stortingspresident H a m b r o .

Samtlige medlemmer møtte med unntagelse av herr Støstad. I hans sted møtte vararepresentanten fru Øisang.

Formannen: Jeg gir ordet til utenriksministeren som har en liten meddelelse å komme med.

Statsråd Lie: Den 3 juli besluttet Regjeringen å meddele gjennom vår ambassade i Moskva den midlertidige polske regjering i Warszawa at vi betraktet den som lovlig polsk regjering og at vi derfor anerkjente den. Jeg hadde hatt kontakt med Storbritannia og Amerika, og visste at Amerika ville anerkjenne den samme regjering igår og at England ville gjøre det enten igår eller idag. Samtidig ba vi ambassaden forespørre om det var mulig å få polske kull levert fra Polen, og meddelte samtidig at vi hadde salt sild å selge. Vi har forsøkt å få denne kontakt i stand, og jeg vil håpe at vi på denne måten skal få noe til vårt bedriftsliv. Såvidt jeg vet, disponerer vi 350 000 tønner saltet sild, hvorav i all fall 150 000 tønner er reservert for det polske marked. Vi kan muligens få noe av det som ellers skulle overlates til UNRRA – det kan tenkes at vi kan disponere mere enn 150 000 tønner. Jeg ville gi denne meddelelse til utenrikskomiteen først. Jeg tror at som den internasjonale situasjon nå ligger an, er det riktig det vi har besluttet oss til.

Formannen: Har vi noe håp om å få kull, eller har svenskene kommet oss i forkjøpet og fått alle de kull som Polen kan disponere? De har jo forsøkt å komme andre i forkjøpet på andre markeder ved å få kjøpt alt det som er å få kjøpt.

Statsråd Lie: Jeg tør ikke si noe sikkert om det, men jeg tror de polske kullgruver er relativt intakte på grunn av den farten som russerne gikk fram med. Det er blitt stilt oss kull i utsikt av russerne, og det er selvfølgelig russerne som kan øve det sterkeste press inntil videre. Men svenskene har vært smarte som vanlig. De har fått løfte på 1.2 millioner tonn kull levert i de fire første månedene, men på den betingelse at de skal levere det og det maskineri og det og det meget livsviktige maskinelle utstyr formodentlig til de samme gruver, matriell som vi ikke rår over.

Formannen: Jeg takker fordi utenriksministeren har villet gi oss meddelelse.

Meling: I forbindelse med Polen vil jeg gjerne nevne en sak for utenriksministeren. Det gledet meg å høre at det kan være tale om å få en byttehandel i stand med kull og sild. Det ligger som utenriksministeren riktig sa, mellom 3 og 400 000 tønner eksportpakket sild på Vestlandet, og det har såvidt jeg har bragt i erfaring, vært arbeidet med dette bl.a. likeoverfor Sverige for å få Sverige

til å ta en del. Nå er dette en sak som haster nokså sterkt. Det er sommertid og jeg vet ikke om all den eksportpakkede sild er saltet for lenger oppbevaring. Særlig der hvor den ligger ute, er det nokså vanskelig, fordi silden kan ta skade. Derfor vil det være av overordentlig stor betydning – det gjelder jo mange millioner dette – for hele sildebedriften på Vestlandet å få avgjort dette. Og en annen ting dette har betydning for, er neste års fangst. Skulle det ligge store beholdninger igjen, vil det komme til å øve sin innflytelse på avsetningen og saltingen av fangsten i kommende sesong. Jeg vil derfor benytte anledningen til å be utenriksministeren om å ha sin oppmerksomhet henvendt på dette. Det er en sak av den største betydning for sildedistriktene på Vestlandet.

Statsråd Lie: Jeg er bekjent med de faktiske opplysninger som herr Meling nå har gitt og herr Prebensen er reiseklar når som helst for å reise til Moskva og Warszawa og føre forhandlinger. Jeg tror herr Prebensen er den riktige mann med sitt kjennskap til alle disse spørsmål.

Meling: Det tror jeg også.

Formannen: Hvis UNRRA kunne kjøpe noe av vår sild, ville UNRRA gjøre noen nytte her.

Statsråd Lie: Jeg tror kjøpespørsmålet er uavgjort foreløpig. De har vært villig til å motta som vår kontantbetaling 200 000 tønner sild, såvidt jeg vet idag. Hvis de ville kjøpe, var stillingen en annen.

Formannen: Jeg vil bare si at jeg håper at Stortinget snart eller i høst hvis det kommer inn, eller utenriksministeren får seg forelagt dette med UNRRA. Jeg synes at hele UNRRA er overmåte utilfredsstillende. Det er også tatt forbehold om Stortingets endelige approbasjon, er det ikke det?

Statsråd Lie: Joda. Jeg er ikke uenig med formannen.

Formannen: Etter konferanse med utenriksministeren har jeg skrevet en ganske kort innstilling om denne proposisjon om bemyndigelse for Regjeringen til å erklære at det består krigstilstand mellom Norge og Japan. Regjeringen mener at det er av betydning å få det gjort, og få det gjort offentlig så hurtig som mulig, og utenriksministeren vil svært gjerne ha det behandlet i Stortinget i morgen for å få erklæringen avgitt i statsråd imorgen. Det er en beslutning som stemmer ganske med proposisjonen.

«Stortinget samtykker i at Regjeringen i en formell erklæring fastslår at det består krigstilstand mellom Norge og Japan og at slik krigstilstand har bestått siden 7 desember 1941».

I proposisjonen er det gjort rede for de forskjellige forhold som betinger dette. Jeg har nevnt i tillegg hensynet til våre sjømenn og deres rettslige sikkerhet.

Der har vært stor engstelse blant sjømennene, særlig de som har vært gunnere på norske skip at hvis de blir tatt til fange av Japan uten at vi har avgitt krigserklæring, så kunne de folkerettslig bli behandlet som friskaremenn. Og det er ingen tvil om at det ligger noe i den tanke og den har vært meget sterkt oppe. Jeg har ikke villet si noe mer enn det som står her, for det er tanken å gjøre dette offentlig. Det ville jo være naturlig om man reiste det spørsmål, hvorfor man ikke har gått til dette skritt for lang tid siden. Det var et sterkt ønske i England og Amerika. Jeg tror det var herr Koht som opprinnelig var imot at Norge erklærte noen krig og han ville jo absolutt ikke erklære Italia krig. Det spørsmål hadde noen interesse, da Grekenland i sin tid bad om å få målet opp. Norge var ikke i krig med Italia, så det var meget vanskelig. Jeg ville bare nevne det, om noen av komiteen vil rette spørsmål til utenriksministeren imorgen, men jeg anser det heldig at vi gjør dette helt knapt og bare henviser til proposisjonen.

Thorvik: Det er ikke tale om å sende tropper i tilfelle?

Formannen: Ikke å sende tropper – vi har 1 mann, en norsk offiser som har meldt seg som frivillig til Amerika. Jeg skaffet ham permisjon her og ansettelse i Amerika, men jeg vet ikke om det er noen flere enn den ene mann. Men vi har jo drøftet å leie i hvert fall en korvett eller en destroyer så vi kunne ha et konvoijeringsfartøy under norsk flagg. Det er jo en av de ting som våre sjømenn er bitre over at vi ikke eier ett eneste krigsfartøy. «Stord» og «Arendal» skulle egentlig vært levert tilbake av Norge samme dag som Norge ble fritt. Det har vært forhandlet om overdragelse av et krigsfartøy. Det er naturlig at våre sjøfolk ønsker det. Vi har satt bort så stor del av vår handelsflåte og vi har så sterke interesser i østen etter krigen. Jeg vet ikke nok om det. Forsvarsministeren vil gi en redegjørelse for lukkede dører om forsvaret tirsdag morgen – det er formodentlig det siste møte vi har – hvor man muligens vil få beskjed om det. Men det er jo gunnere utdannet for dette. Det er godt skyts og vel utdannede skyttere på alle de båter som går der borte, så for så vidt er vi med i krigen, og det er norske marinemannskaper ombord i hvert eneste skip. Alle de som er tilknyttet skytset, er i marinen og er i marineuniform. Jeg vet ikke om herr Nielsen kjenner til det.

Sven Nielsen: Jeg vet ikke mere enn at England i det siste da det var tale om å overta nye krigsskip, satte som betingelse at de skulle være disponible også for krigen med Japan og for konvoijering i Stillehavet.

Formannen: Hvis ingen av komiteens medlemmer har noe å innvende mot denne innstilling, kan vi votere over den, den er satt, og jeg kan gi beskjed om å trykke den, så den kan omdeles i ettermiddag og man kan ta den opp i morgen. Ingen har uttalt seg derimot og det ansees vedtatt.

Møtet hevet kl. 13.45.